

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 10^{ΗΣ} ΜΑΡΤΙΟΥ 1960

ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΠΑΝΑΓ. ΜΠΡΑΤΣΙΩΤΟΥ

ΠΡΑΞΕΙΣ ΚΑΙ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ

ΑΓΓΕΛΙΑ ΘΑΝΑΤΟΥ

Ὁ Πρόεδρος κ. Παναγ. Μπρατσιώτης, ἀγγέλλων τὸν συμβάντα τῇ 28ῃ Φεβρουαρίου ἐ.ἔ. θάνατον τοῦ τακτικοῦ μέλους Νικολάου Ἐξαρχοπούλου, λέγει περὶ τῆς προσωπικότητος αὐτοῦ καὶ τοῦ ἐν γένει ἔργου του, τηρηθείσης ἐνὸς λεπτοῦ σιγῆς, τὰ ἑξῆς.

Μετὰ βαθείας θλίψεως ἐρχόμεθα σήμερον νὰ ἀναγγείλωμεν τὸν ἐντὸς βραχυτάτου χρόνου θάνατον καὶ ἐτέρου μέλους τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, ἐκ τῶν μάλιστα ἐπιλέκτων, τοῦ Νικολάου Ἐξαρχοπούλου, ὅστις ἐπὶ τριακονταετίαν ἐλάμπρυνε καὶ τὸ Ἴδρυμα τοῦτο.

Ὁ Νικόλαος Ἐξαρχόπουλος ἐγεννήθη ἐν Νάξῳ τῷ 1874. Τὴν ἐγκύκλιον παιδευσιν ἔλαβεν ἐν Ἀθήναις καὶ τὸ 1890 ἐνεγράφη εἰς τὴν Φιλοσοφικὴν Σχολὴν τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου. Τὸ 1897 ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῆς Φιλοσοφίας ἐπὶ τῇ βάσει διδακτορικῆς διατριβῆς συντεταγμένης λατινιστὶ «De Horatio poeta». Ὑπερρέτησας ἐπὶ τινα ἔτη ὡς σχολάρχης διαφόρων νήσων τῶν Κυκλάδων, μετέβη τὸ 1901 δι' εὐρυτέρας φιλοσοφικὰς καὶ παιδαγωγικὰς σπουδὰς εἰς Γερμανίαν καὶ Ἑλβετίαν. Ἐπιστρέψας δὲ εἰς Ἑλλάδα ὑπηρέτησεν ὡς καθηγητὴς τοῦ Διδασκαλείου τῆς Δημοτικῆς Ἐκπαιδεύσεως, εἶτα δὲ ὡς Ἐπιθεωρητὴς σχολείων τῆς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως καὶ ὡς διοργανωτὴς καὶ πρῶτος διευθυντὴς τοῦ ἀρτισυστάτου τότε Διδασκαλείου τῆς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως, τυγχάνων συγχρόνως καὶ ὑφηγητῆς τῆς Παιδαγωγικῆς ἐν τῇ Φιλοσοφικῇ Σχολῇ τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου. Τὸ 1912 διορίσθη τακτικὸς καθηγητὴς τῆς Παιδαγωγικῆς ἐν τῇ αὐτῇ Σχολῇ. Ὡς τοιοῦτος δὲ ὑπηρέτησε καὶ ὡς Γενικὸς Γραμματεὺς τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας καὶ ὡς Πρόεδρος τοῦ Ἀνωτάτου Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου· τὸ δὲ 1929 ἐξελέγη τακτικὸν μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, τῆς ὁποίας τὸ 1942 διετέλεσε καὶ Πρόεδρος.

Ὡς καθηγητῆς τῆς Παιδαγωγικῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ εἰσήγαγε τρεῖς σπουδαιστάτους ἐκπαιδευτικούς θεσμούς· καὶ δὴ ἤδη μὲν τὸ 1922 εἰσήγαγε τὸν θεσμὸν τῆς ἐπὶ διετίαν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ μετεκπαιδύσεως τῶν δημοδιδασκάλων, διατελοῦσης ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἐν αὐτῷ καθηγητοῦ τῆς Παιδαγωγικῆς. Κατὰ δὲ τὸ ἔτος 1923 ἴδρυσε τὸ πρῶτον ἐν Ἑλλάδι Ἐργαστήριον Πειραματικῆς Παιδαγωγικῆς, προσαρτήσας τοῦτο εἰς τὴν Πανεπιστημιακὴν ἔδραν τῆς Παιδαγωγικῆς καὶ ἀναλαβὼν τὴν διεύθυνσιν αὐτοῦ. Τὸ δὲ 1929 ἴδρυσε τὸ Πειραματικὸν Σχολεῖον προσηρημένον εἰς τὸ μνημονευθὲν Ἐργαστήριον τῆς Πειραματικῆς Παιδαγωγικῆς καὶ ἀποτελούμενον ἐκ πλήρους Δημοτικοῦ Σχολείου καὶ πλήρους Γυμνασίου, διατελοῦν δὲ ὑπὸ τὴν ἐποπτεῖαν καὶ καθοδήγησιν αὐτοῦ ἐπὶ τῷ σκοπῷ ἀφ' ἑνὸς μὲν τῆς θεραπείας τῆς παιδαγωγικῆς ἐπιστήμης, ἀφ' ἑτέρου δὲ τῆς δοκιμασίας τῶν νέων παιδαγωγικῶν μεθόδων καὶ τῆς πρακτικῆς μορφώσεως τῶν μελλόντων καθηγητῶν τῆς Μέσης Ἐκπαιδύσεως τῶν διαφόρων κλάδων. Τὸ 1934 - 35 διετέλεσε Πρύτανης τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, τὸ δὲ 1944 κατελήφθη ὑπὸ τοῦ ὀρίου ἡλικίας, ἀνεκλήθη ὅμως εἰς τὴν ἐνεργὸν ὑπηρεσίαν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τὸ 1949 διὰ ψηφίσματος τῆς Δ' Ἀναθεωρητικῆς Βουλῆς τῶν Ἑλλήνων καὶ προτάσεως τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου ἐπὶ μίαν τριετίαν «τιμῆς ἕνεκεν διὰ τὰς πολλαπλᾶς πρὸς τὸ ἔθνος ὑπηρεσίας αὐτοῦ».

Θεωρῶν ὁ ἀείμνηστος ἀνὴρ τὴν ἀγωγὴν τῶν παιδῶν ὡς ἱερώτατον καὶ βασικώτατον λειτουργήμα καὶ τὸ ἐκπαιδευτικὸν ζήτημα ὡς τὸ κατ' ἐξοχὴν ἐθνικὸν ζήτημα, ἐπεδίωξε δι' ὅλης τῆς μακρᾶς του ἐπιστημονικῆς σταδιοδρομίας τρεῖς κυρίως σκοπούς· α) τὴν δημιουργίαν ἑλληνικῆς ἐπιστημονικῆς παιδαγωγικῆς, β) τὴν διαμόρφωσιν ἐκπαιδευτικοῦ συστήματος προσαρμοζομένου εἰς τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν ψυχοσύνησιν καὶ τὰς κλιματολογικὰς συνθήκας τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ μὲ βάσιν τὰς αἰωνίους ἀξίας τῆς ἑλληνικῆς καὶ χριστιανικῆς παραδόσεως καὶ γ) τὴν δημιουργίαν σχολείου ἱκανοῦ νὰ χρησιμεύσῃ ὡς φορεὺς καὶ ὡς φυτώριον τῶν ὑγιῶν παιδαγωγικῶν ἀρχῶν καὶ κατευθύνσεων τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν παιδείας μὲ ψυχὴν τὸν διδάσκαλον, εἰς ὃν ἔθεσε τὸ κέντρον τοῦ βάρους τῆς ἐθνικῆς ἀγωγῆς καὶ εἰς τὴν προσωπικότητα τοῦ ὁποίου ἀφιέρωσεν ἤδη τὴν ἐπὶ ὑψηλῆς διατριβῆν του ὑπὸ τὸν τίτλον: «Ποῖός τις πρέπει νὰ εἶναι ὁ διδάσκαλος;»

Πρὸς τοὺς σκοποὺς τούτους κατατείνουσιν αἱ πολυάριθμοι συγγραφαὶ αὐτοῦ, καρπὸς τῆς βαθείας καὶ πλουσίας κλασσικῆς, φιλοσοφικῆς καὶ παιδαγωγικῆς μορφώσεως, ἐν συνδυασμῷ μετὰ τῆς ἐπιμελείας, τῆς μεθοδικότητος, τῆς ὀξυνοίας καὶ εὐθυκρισίας αὐτοῦ. Ἐκ τῶν ἐργασιῶν τούτων ἀρκούμεθα νὰ ἀναφέρωμεν τὰς κυριωτάτας ἀκολουθοῦντες τὴν χρονολογικὴν σειρὰν: Das Athenische und das Spartanische Erziehungssystem im V. und IV. Jahrhundert vor Christus

(Leipzig 1909). Οἱ τύποι τῶν παραστάσεων καὶ ἡ παιδαγωγικὴ σημασία αὐτῶν (1918). Αἱ μέθοδοι τῆς ἐπιστημονικῆς παιδαγωγικῆς ἐρεῦνης (1923). Ἡ ὑποβολὴ ὡς μέσον παιδαγωγικόν (1925). Τὸ σχολεῖον καὶ ἡ μητρικὴ γλῶσσα (1926 - 1927). Εἰσαγωγή εἰς τὴν Γενικὴν Παιδαγωγικὴν (δ' ἔκδοσις 1950, εἰς δύο τόμους). Σωματολογία τοῦ παιδὸς (β' ἔκδ. 1928). Ψυχικαὶ διαφοραὶ τῶν παιδῶν (1932). Γενικὴ Διδακτικὴ (1946). Ψυχικαὶ ἀνωμαλῖαι τῶν παιδῶν καὶ τρόπος βελτιώσεως αὐτῶν (1953). Ἡ ψυχολογία τοῦ παιδὸς (1954).

Ἰδιαιτέρας μνείας ἄξιαι εἶναι ἐνταῦθα αἱ οὐκ ὀλίγαι ἀνακοινώσεις του εἰς τὴν Ἀκαδημίαν Ἀθηνῶν, οἷαι: «Ἡ ἐξέλιξις τοῦ σχήματος τοῦ θώρακος τῶν Ἑλληνοπαίδων», «Ἡ ἔννοια τῆς νοημοσύνης», «Τὸ ἀσκητὸν τῆς νοημοσύνης», «Ἡ διάγνωσις τοῦ βαθμοῦ τῆς νοημοσύνης», «Πορίσματα περὶ τῆς σωματικῆς ἐξελίξεως τῶν ἑλληνοπαίδων» καὶ ἄλλαι τινὲς αἱ ὁποῖαι ἀνεδημοσιεύθησαν ἐν μεταφράσει ἐν ξένοις περιοδικοῖς καὶ ἔτυχον εὐμενῶν κρίσεων. Μία ἐκ τῶν σπουδαιότερων ἀνακοινώσεων τοῦ ἀειμνήστου ἀκαδημαϊκοῦ εἶναι ἀφιερωμένη εἰς τὴν «Ἀναμόρφωσιν τῆς ἑλληνικῆς ἐκπαιδύσεως». Αὕτη γενομένη ὡς ὀμιλία τῇ 14ῃ Ἀπριλίου 1945 (βλ. Πρακτ. Ἀκαδημίας, τόμ. 20, 1945, σ. 199) ἐτυπώθη τῷ 1957 εἰς αὐτοτελὲς τεῦχος ἀποφάσει τῆς Ὀλομελείας της, ἀποδεχθεῖσης τὸ περιεχόμενον αὐτῆς.

Ἐν ἔτει 1954 ἐωρτάσθη ἡ ὀγδοηκονταετηρὶς τοῦ ἀειμνήστου ἀκαδημαϊκοῦ. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ, ἡ μὲν Φιλοσοφικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν ἀφιέρωσε πρὸς τιμὴν του Πανηγυρικὸν τόμον περιέχοντα πλείστας διατριβάς μαθητῶν αὐτοῦ καὶ συναδέλφων, τὸ δὲ Πειραματικὸν σχολεῖον ἔστησεν ἐντὸς αὐτοῦ τὴν προτομὴν του.

Τὸ κύκνειόν του ἔσμα ὑπῆρξεν ἡ ἐν τῇ Ἐπετηρίδι τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν τοῦ Πανεπιστημιακοῦ ἔτους 1957 - 58 δημοσιευθεῖσα μαχητικωτάτη πραγματεία ὑπὸ τὸν τίτλον: «Ἡ διδασκαλία τῆς μητρικῆς γλώσσης καὶ τὰ ἔργα τῆς νέας ἐπιτροπῆς τῆς Παιδείας».

Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἐν συντομίᾳ καὶ ὠχρᾷ σκιαγραφίᾳ ἡ ἐξαιρετικὴ εἰς λόγον μορφώσεως καὶ εὐφυΐας καὶ ψυχικῆς δυνάμεως καὶ χαρακτῆρος καὶ δράσεως ἐπιστημονικῆς καὶ διοργανωτικῆς καὶ ἐπιδράσεως μορφῆ τοῦ Νικολάου Ἐξαρχοπούλου, προσωπικότης ἐξ ἐκείνων, αἵτινες πολὺ δυσκόλως ἀντικαθίστανται καὶ τῆς ὁποίας πιστεύομεν ὅτι θὰ διατηρηθῆ ἀνεξίτηλος ἡ μνήμη ὅχι μόνον μεταξὺ τῶν ἐπιζώντων συγχρόνων του, ἀλλὰ καὶ ἐπέκεινα τῆς συγχρόνου γενεᾶς. Πάντως, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν Ἀκαδημίαν, ὅσοι ηὑτύχησαν νὰ συνεργασθῶσι μετ' αὐτοῦ, εἴτε εἰς τὴν Γ' Τάξιν εἴτε εἰς τὴν Ὀλομέλειαν, δὲν πρόκειται ποτὲ νὰ λησμονήσωσι τὸν μεστὸν σοφίας, ζωῆς καὶ παρηγοίας ἄνδρα, τῆς θέσεως τοῦ ὁποίου τὸ κενὸν θὰ εἶναι ἐφ' ὄρου ζωῆς των αἰσθητόν.

Ἄς παραμείνη ἕσασι ἀγήρως ἡ μνήμη του!